

УДК 658.7:338.433

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ЛАНЦЮГІВ ПОСТАВОК НА РИНКУ М'ЯСА ТА ПРОДУКТІВ ЙОГО ПЕРЕРОБКИ

*О. Мазуренко, к. е. н., провідний науковий співробітник
Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки"*

Мазуренко О. Реструктуризація ланцюгів поставок на ринку м'яса та продуктів його переробки

Обґрунтовано необхідність застосування логістичного інструментарію під час проведення реструктуризації ланцюгів поставок на ринку м'яса та продуктів його переробки, зумовлену тенденціями інтеграції та інформатизації бізнес-процесів, зростаючою потребою підвищення продовольчої безпеки країни та необхідністю вирішення проблем імпортозаміщення, що створить передумови для збільшення конкурентоспроможності національних ланцюгів поставок. Виявлено резерви реструктуризації ланцюга поставок. Запропоновано організаційно-економічний механізм їх практичної реалізації, що дасть змогу раціоналізувати схеми товароруху, скоротити тривалість повного логістичного циклу та оптимізувати логістичні витрати.

Mazurenko O. Restructuring of supply chains in the meat market and its products

The necessity of using a logistic equipment at the restructuring of supply chains in the market of meat and meat products, due to the trend of integration of information and business processes, the need to improve the country's food security and the need to address the problems of import substitution, which will create the preconditions for increasing the competitiveness of the national supply chain. Identified reserves restructuring of the supply chain and propose organizational and economic mechanism for their implementation, which will streamline the movement of goods scheme, to reduce the duration of a full logistics cycle and optimize logistics costs.

Мазуренко Е. Реструктуризация цепей поставок на рынке мяса и продуктов его переработки

Обоснована необхідність застосування логістичного інструментарію при проведенні реструктуризації ланцюгів поставок на ринку м'яса та продуктів його переробки, зумовлену тенденціями інтеграції та інформатизації бізнес-процесів, зростаючою потребою підвищення продовольчої безпеки країни та необхідністю вирішення проблем імпортозаміщення, що створить передумови для збільшення конкурентоспроможності національних ланцюгів поставок. Виявлені резерви реструктуризації ланцюга поставок та запропоновано організаційно-економічний механізм їх практичної реалізації, що дасть змогу раціоналізувати схеми товароруху, скоротити тривалість повного логістичного циклу та оптимізувати логістичні витрати.

Постановка проблеми. Підвищення значення використання логістики в діяльності підприємств на ринку м'яса та продуктів його переробки зумовлене загостренням конкурентної боротьби в умовах збільшення обсягів внутрішнього виробництва. Сукупність методів та інструментів, застосовуваних підприємствами вітчизняного м'ясопродуктового підкомплексу, деякою мірою забезпечила збільшення обсягів виробництва

м'яса та продуктів його переробки і зростання їх споживання. Водночас поточні темпи зростання поголів'я худоби і рівень розвитку переробного виробництва не достатні для того, щоб цей важливий сектор економіки вийшов на рівень розвитку 1990 р., надто великою залишається його залежність від імпорту продукції. Стан справ ускладнюється фрагментарним підходом до вибудовування систем поставок, порушенням міжгалузевого обміну і

диспаритетом цін на промислову та сільськогосподарську продукцію.

Ефективність реструктуризації на ринку м'яса та продуктів його переробки великою мірою зумовлюється ступенем узгодженості, збалансованості всіх дій на різних ієрархічних рівнях і в різних функціональних ланках системи постачань. Скоординованості підсистем і елементів ланцюга поставок можна досягти на основі логістичного забезпечення управління процесами реструктуризації.

Логістичний контекст реструктуризації ланцюгів поставок передбачає: вдосконалення організаційних форм товароруку; скорочення часу повного логістичного циклу; зниження витрат товароруку і поліпшення фінансово-економічних результатів діяльності всіх учасників системи поставок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Велика кількість праць, публікацій у наукових журналах та збірниках присвячена логістичним методам для різних галузей і сфер діяльності [1–3]. Зокрема дедалі більша увага приділяється використанню логістичних принципів в агропромисловому комплексі як основному постачальнику продуктів харчування для населення з метою забезпечення продовольчої безпеки країни [4–6].

Збільшення конкуренції з іноземними ланцюгами поставок сільськогосподарської продукції вимагає проведення реструктуризації вітчизняних ланцюгів поставок для досягнення їх конкурентоспроможності. Тому виникає необхідність розгляду теоретичних і методичних підходів до організації та управління ланцюгами поставок на ринку м'яса і м'ясної продукції.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз теоретичних положень і методичного інструментарію реструктуризації ланцюгів поставок на ринку м'яса та продуктів його переробки.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняний ринок м'яса та продуктів його переробки є найбільшим сектором продовольчого ринку. Його роль визначається не лише зростаючими обсягами виробництва, попиту і споживання м'ясних продуктів, а й значущістю їх як основного джерела білка тваринного походження в

раціоні людини. Нині на м'ясному ринку знаходять прояв тенденції збільшення обсягів виробництва м'яса птиці, свинини та зменшення обсягів виробництва яловичини, а також зниження імпортних поставок м'яса.

Основними учасниками ланцюга поставок на рівні постачальників-виробників є свинокомплекси, ферми з розведення великої рогатої худоби і птахофабрики. Вітчизняне тваринництво розвивається в цілому стійкими темпами, що пов'язано як із тенденціями попиту на вітчизняні м'ясні продукти, так і з державною підтримкою АПК. Практика переконує, що без державної підтримки підприємств м'ясопродуктового підкомплексу, вирішення питань фінансування імпортних поставок, здійснення митного регулювання експорту та імпорту сировини і продовольства неможливо стабілізувати ситуацію на ринку.

Для розкриття потенціалу експорту необхідно збільшити конкурентоспроможність української промисловості, поліпшити рівень ветеринарної безпеки та якості продукції.

Аграрна політика держави полягає в тому, щоб забезпечити розвиток скотарства, збільшити прибутковість галузей птахівництва і свинарства за рахунок певного обмеження конкуренції з імпортним товаром (за допомогою тарифного регулювання та квотування імпорту). Інший чинний механізм державної підтримки сільського господарства – субсидування відсоткової ставки за кредитами.

Слід зазначити, що нині майже 80% переробних підприємств працюють на імпортній сировині, оскільки вона дешевша і зручніша для переробки в технологічному аспекті. Проте зниження обсягів імпорту стимулює перехід до використання вітчизняної сировини, спонукаючи вітчизняних виробників збільшувати виробничі потужності та розширювати асортимент продукції. Стан м'ясопереробної промисловості визначається, передусім, рівнем розвитку сировинної бази та ступенем платоспроможності населення. Для України характерним є зростаючий попит на продукти харчування, проте споживання обмежується низьким рівнем доходів. Збільшення обсягів виробництва м'яса зумовлює низку проблем, пов'язаних із

неповноцінною системою забою та первинної обробки. Показники річного виробництва і споживання м'яса та продуктів його переробки в Україні свідчать про його зростання протягом останніх років. Так, якщо у 2000 році обсяги виробництва м'яса (у забійній масі) становили 1662,8 тис. тонн, то у 2011 році цей показник зріс до 2143,8 тис. тонн. Лідируючі позиції займає м'ясо птиці (у 2011 р. виробництво становило 995, тис. тонн проти 193,2 тис. тонн у 2000 р.) і свинина (704,4 тис. тонн у 2011 р. проти 675,9 тис. тонн у 2000 р.), при цьому обсяги виробництва яловичини скорочуються. Якщо у 2000 році було вироблено 754,3 тис. тонн яловичини та телятини (у живій масі), то у 2011 році цей показник зменшився до 399,1 тис. тонн. В Україні відбувається поступове наближення до раціональної норми споживання м'яса та продуктів його переробки, яка становить 81 кг на одну особу (у 2011 р. обсяг споживання становив 51,2 кг).

Із збільшенням місткості ринку постає необхідність зміцнення інтеграційних зв'язків. Збільшення обсягів виробництва великими сільськогосподарськими товаровиробниками та зацікавленість українських імпортерів внутрішнім ринком дає підстави говорити про нову тенденцію в ланцюгах поставок у м'ясному секторі АПК, а саме про виникнення інтегрованих структур із виробництва м'яса – агрохолдингів. Необхідність і привабливість економічної інтеграції в країні для сільськогосподарських товаровиробників зумовлена недосконалістю використовуваної техніки і технологій, сезонністю аграрного виробництва, залежністю його від погодних умов, необхідністю підвищення конкурентоспроможності продукції, а також тим, що сільськогосподарські товаровиробники зацікавлені в зниженні ризику ведення виробництва, а переробні підприємства прагнуть забезпечити стабільні доходи завдяки наявності надійної сировинної бази та гарантованого збуту своєї продукції. Великі холдинги меншою мірою залежать від різкого коливання цін на ресурси, необхідні для організації виробництва.

Сучасні тенденції розвитку вітчизняного ринку м'яса та продуктів його переробки

свідчать про те, що існуючий на ньому ланцюг поставок можна оптимізувати, адже розвитку товаропровідних систем не вистачає комплексності та системності. На сьогодні їх вузьким місцем є роздрібненість учасників, що змушує створювати безліч господарських зв'язків із залученням різноманітних посередників. Зі збільшенням поголів'я сільськогосподарських тварин і, відповідно, обсягів виробництва продукції ускладнюються господарські зв'язки, з'являються нові учасники ринку, розширюється асортимент продукції. Інтеграційні процеси, що відбуваються на ринку та сприяють створенню агрохолдингів, зумовлюють необхідність формування ланцюгів поставок на логістичних принципах. На ринку м'яса та м'ясних продуктів перспективним є співробітництво агрохолдингів і логістичних посередників – системних інтеграторів, що забезпечують виконання не тільки ключових логістичних функцій, а й інформаційну підтримку всіх етапів просування матеріального потоку. Розширення застосування методів логістики в організації товароруку на ринку м'яса та продуктів його переробки особливо значуще й актуальне з урахуванням обмежених термінів зберігання продукції. Зазначені тенденції є передумовами для застосування логістичного інструментарію в процесі проведення реструктуризації ланцюгів поставок на зазначеному ринку з метою збільшення їх конкурентоспроможності.

Під час проведення реструктуризації ланцюгів поставок необхідно відстежувати всі зміни, забезпечити можливість узгодженого прийняття управлінських рішень при виробленні логістичної стратегії, адаптованої до швидкоплинних умов зовнішнього середовища. Ланцюг поставок, отриманий у результаті логістичної реструктуризації, можна зобразити таким чином (рис. 1).

Для оптимізації інтегрованого потоку на ринку необхідно налагоджувати стійкі господарські зв'язки між учасниками товароруку, коли з'являється реальна можливість розробки і застосування узгоджених технологій переробки вантажів через прозорість внутрішніх систем обліку витрат та інформації. Стійкість такої

системи регулюється „узгодженістю” вхідних та вихідних потоків через наскрізне прогнозування в ланцюзі попиту на ресурси, готовий продукт, послуги.

Процес проведення реструктуризації ланцюгів поставок оцінюється ключовими (комплексними) показниками ефективності логістичної системи. До них належать основні вимірювальники ефективності

використання ресурсів у ланцюгу поставок, які в комплексі оцінюють результативність логістичного менеджменту і є основою логістичного планування, обліку і контролю, такі як загальні логістичні витрати, якість логістичного сервісу, тривалість логістичних циклів, продуктивність тощо.

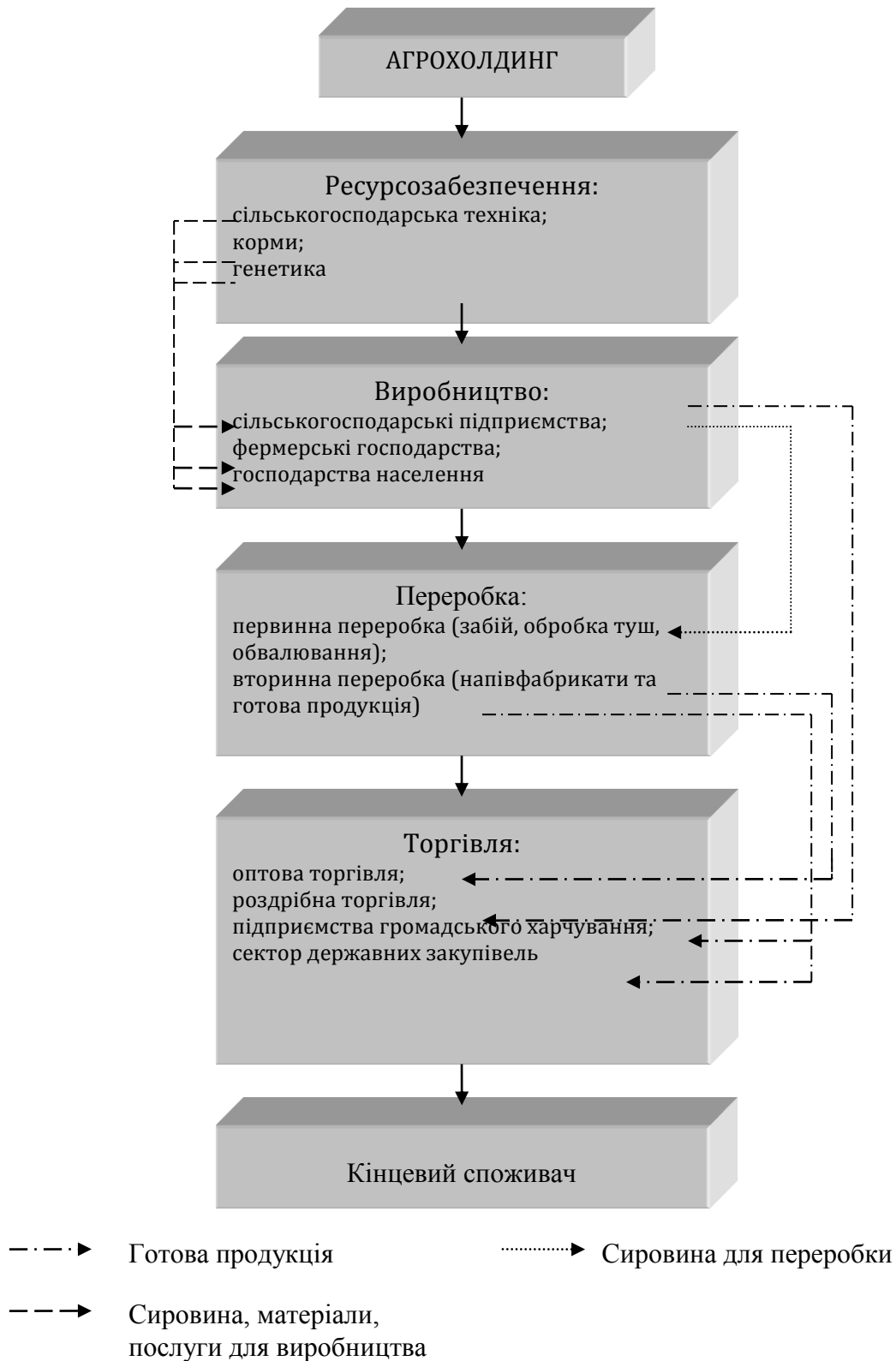

Рис. 1. Оптимізований ланцюг поставок м'яса та продуктів його переробки*.
*Розроблено автором.

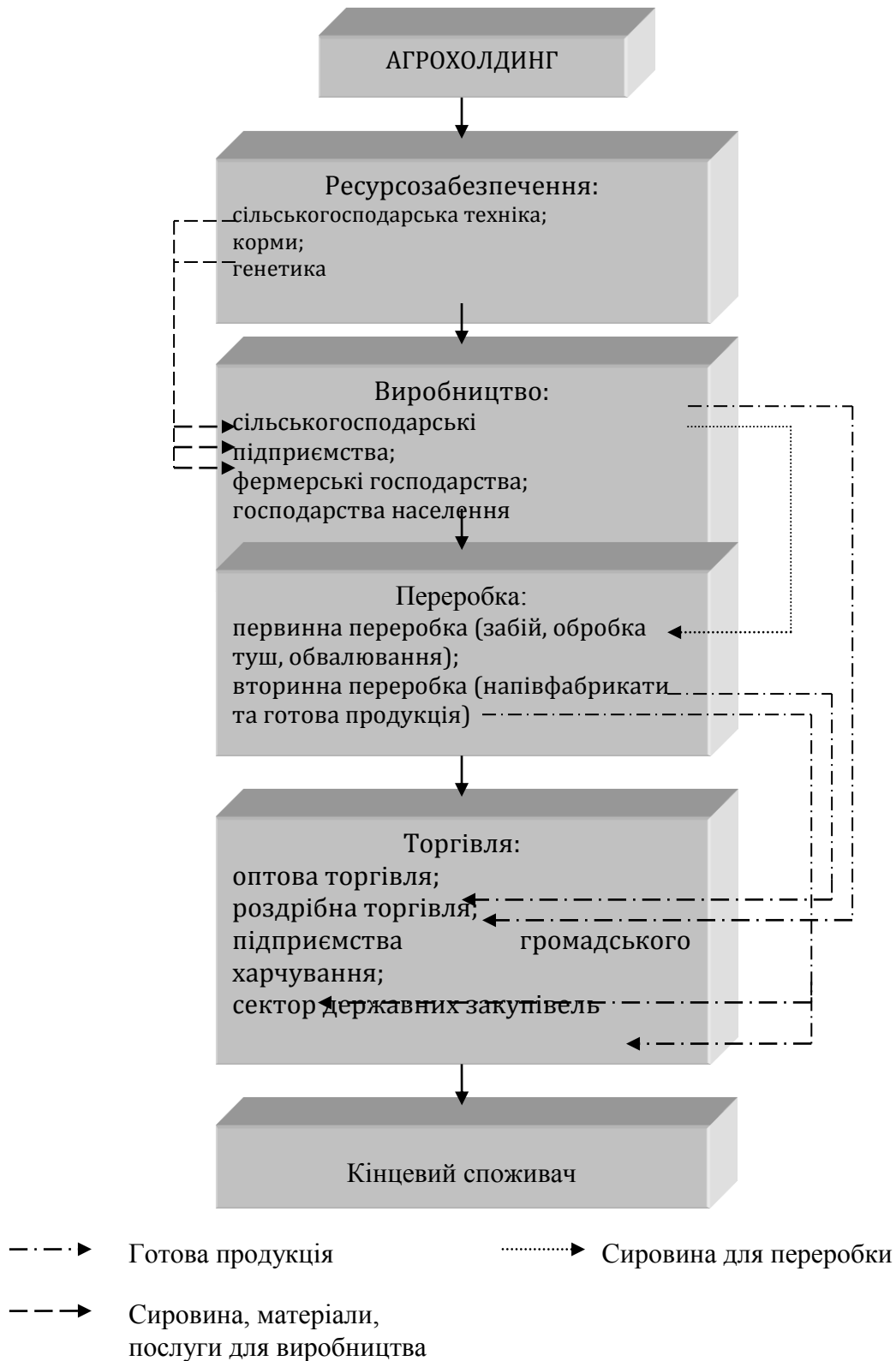

Рис. 1. Оптимізований ланцюг поставок м'яса та продуктів його переробки*.
*Розроблено автором.

Stosovno do rynku м'яса та продуктів його переробки застосовують об'єктний і

процесний підходи щодо визначення загальних логістичних витрат ланцюга поставок. Перший із них передбачає калькулювання витрат за окремими підсистемами ланцюга поставок (контрагентами) з розподілом за елементами – відділами.

Цей підхід раціональний за низького рівня інтеграції учасників ланцюга поставок, коли кожен із них намагається мінімізувати власні витрати, але в результаті це призводить до усвідомлення ними необхідності тіснішої інтеграції для досягнення оптимуму ланцюга поставок та виявлення „вузьких місць” і резервів підвищення результативності процесу. На відміну від першого підходу до обліку витрат, процесний підхід передбачає введення поопераційного обліку витрат на всьому шляху руху матеріального потоку. Облік витрат за процесами дає змогу визначити, яка частка витрат припадає на кожну ланку ланцюга поставок. Підсумовуючи всі витрати, можна визначити ті з них, що пов’язані з окремими ланцюгами логістичної системи.

На підставі аналізу логістичних витрат за об’єктами ланцюга поставок м’ясної продукції і за процесами, пов’язаними з виконанням замовлень, виявляють резерви підвищення ефективності роботи за рахунок об’єднання учасників у агрохолдинг і застосування сучасних інформаційних технологій за допомогою системних інтеграторів для тіснішого співробітництва з іншими контр-агентами.

Неможливість із різних причин досягти тих чи інших якісних характеристик у межах логістичної системи оцінюється науковцями як недовикористання логістичного потенціалу в даний момент часу. Реалізувати логістичний потенціал можливо за допомогою механізму реструктуризації, тобто сукупності заходів, способів і технологій стратегічних змін структури ланцюга поставок, що забезпечують його оптимальне функціонування.

Стосовно реструктуризації ланцюгів поставок цей механізм доцільно формувати на основі принципів логістики. Оскільки одним із принципів логістики, а відповідно й логістичної реструктуризації, є комплексність, то в даному випадку необхідний комплексний підхід до проведення реструктуризації ланцюгів

поставок, що охоплює організаційні й економічні аспекти функціонування всіх елементів-ланок ланцюга. Виходячи з цього організаційний механізм реструктуризації можна визначити як зміну організаційної структури потокових процесів у ланцюзі. Тоді економічний механізм реструктуризації ланцюга поставок націлений на реалізацію економічних перетворень у діяльності всіх його учасників. Структуру організаційно-економічного механізму реструктуризації ланцюга поставок можна подати у вигляді забезпечувального, функціонального та обслуговуючого блоків, що відображають основні та супутні процеси (рис. 2).

Висновки та перспективи подальших наукових пошуків. Реалізація логістичних резервів за допомогою заходів організаційно-економічного механізму забезпечить досягнення конкурентних переваг ланцюга поставок, найбільш повне й ефективне використання логістичного потенціалу. Реструктуризація ланцюга поставок на ринку м’яса та продуктів його переробки дасть змогу досягти таких результатів у міру розкриття логістичного потенціалу:

раціоналізація виробничо-технологічного циклу за рахунок оптимізації внутрішніх процесів раніше незалежних підприємств. У результаті логістичної реструктуризації ланцюгів поставок на ринку м’яса та продуктів його переробки відбувається інтеграція сільськогосподарських організацій, підприємств первинної і вторинної переробки, а також у низці випадків постачальників ресурсів і підприємств оптової торгівлі в агрохолдинг. У результаті досягають злагодженого наскрізного планування й підтримки матеріальних і супутніх потоків, вільного обміну інформацією;

скорочення витрат на виробничі та підтримувальні процеси. У результаті реструктуризації реалізується принцип координації та інтеграції елементів-ланок логістичного ланцюга. Це забезпечує зниження витрат на виконання логістичних функцій (складування, зберігання, транспортування тощо), ефективне використання складських площ, виробничих потужностей і вдосконалює логістичне адміністрування у всій

логістичній системі. В інтегрованому ланцюгу поставок відбувається зниження

витрат за рахунок ефекту масштабу та розвитку внутрішньої кооперації;

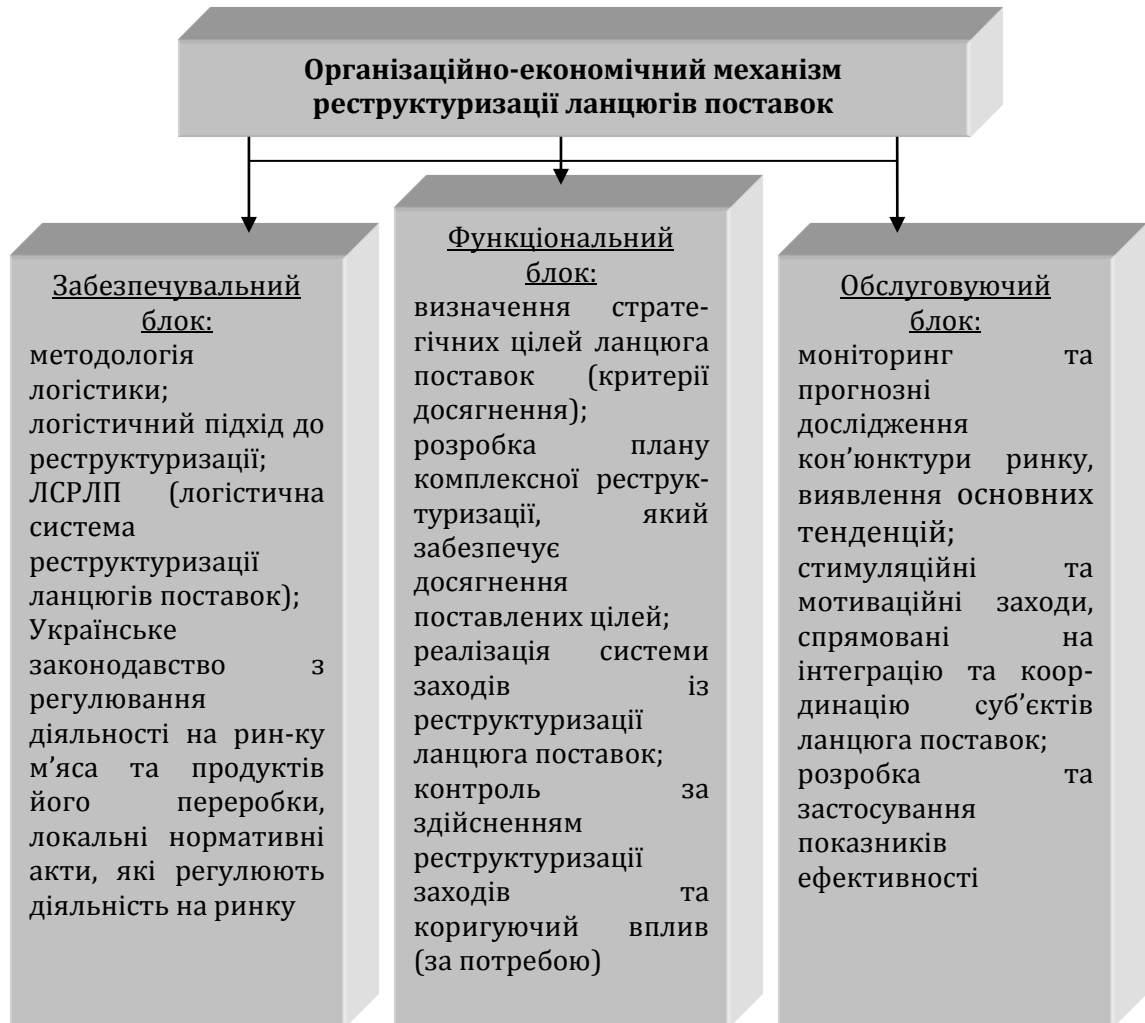

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм реструктуризації ланцюга поставок на ринку м'яса та продуктів його переробки*.

* Розроблено автором.

оптимізація бізнес-процесів. Проведення реструктуризації в ланцюзі поставок дає змогу: виявити й описати ключові бізнес-процеси, визначити їх ефективність за допомогою комплексних показників результативності, усунути дублюючі функції (при об'єднанні підприємств на досліджуваному ринку такими, як правило, стають функції, які виконуються відділом маркетингу, інформаційних технологій, кадрів тощо), переконфігурувати ланцюг поставок у разі необхідності й організувати моніторинг

оптимізованого ланцюга поставок; розширення ринків збуту. Інтегроване підприємство, створене в результаті реструктуризації, здійснює свою діяльність на різних ринках (ринок кормів, худоби, напівфабрикатів, готової м'ясної продукції тощо). Відповідно виникають нові можливості для просування своєї продукції і стимул до збільшення частки ринку, налагоджуються стійкі господарські зв'язки з постачальниками та логістичними посередниками.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Бондарев С. І. Міжнародні перевезення автомобільним транспортом : навч. посіб. [для

студ. напряму “Транспортні технології” вищих навч. закл.] / С. І. Бондарев. – К. : НУБіП, 2009. – 356 с.

2. Кальченко А. Г. Логістика : підручник / А. Г. Кальченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 284 с.

3. Петракова Е. А. Экономический оптимум и траектория развития цепей поставок / Е. А. Петракова // Известия Санкт-Петербургского университета экономики и финансов. – 2011. – № 6. – С. 10-15.

4. Кузьмичева М. Б. Проблема развития товародвижения мяса и мясных продуктов / М. Б. Кузьмичева // Мясная индустрия. – 2006. – N 4. – С. 20-25.

5. Марковина Е. А. Администрирование цепей поставок на рынке скоропортящейся продукции / Е. А. Марковина // Коммерция и логистика : сб. науч. тр. Вып. 11 / под. ред. В. В. Щербакова, А. В. Парфенова, Е. А. Смирновой. – СПб. : Изд-во СПГУЭФ, 2012.

6. Соглашение о международных перевозках скоропортящихся пищевых продуктов и о специальных транспортных средствах, предназначенных для этих перевозок (СПС) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.unecce.org/trans/main/wp11/wp11fdoc/Atprus.pdf.

